

عکس: مهر

بازنگری نظام و دغدغه کارآمدی

ولی‌رضانصر استاد دانشگاه جانزهاپکینز

وضعیت ایران و خاورمیانه را پس از انتخابات ایران در گفت‌وگو با کامران بخاری تحلیل می‌کند

را تصفیه کرد و تعهد ایدئولوژیک را به شایستگی فن‌سالارانه اولویت داد. نتیجه چه بود؟ نتیجه یک دولت ناکارآمد بود. این سیاست‌ها بود که به اعتراض‌ها به حجاب در ایران منجر شد. بعد با همان اعتراض‌ها هم با سوءمدیریت برخورد شد. ناامیدی وسیعی نسبت به کارآمدی و توانمندی رئیسی برای حکومت ایجاد شد. در نتیجه، اگر شما رهبر معظم باشید، سیاست خارجی، ایدئولوژی و هر چیز دیگری را کنار بگذارید می‌خواهید رئیس جمهوری داشته‌باشید که باعث بدتر شدن مسائل نشود، تعداد بیشتری از مردم را بیگانه‌سازی نکنند، باعث بی‌ثباتی کشور نشود و وضعیت اقتصادی بد کشور را بدتر نکنند. در نتیجه با نگاهی به توانایی‌های بالقوه پزشکیان و قالیباف، فکر می‌کنم که گشایشی ایجاد می‌شود که ائتلاف دیوان‌سالارانی که رئیس به قدرت آورد، کنار بروند. در نتیجه تا حدی شاهد انطباق مجدد و بازنگری هستیم و فکر می‌کنم که این مهم‌ترین ملاحظه رهبر معظم است. دوم اینکه فکر می‌کنم او می‌خواهد مشارکت بیشتر شود. هیجانی که نامزدی پزشکیان و قالیباف ایجاد کرد، با این هدف بود که مردم با این امید رای دهند که این دو نامزد سیاست‌هایی را که باعث انزوای جمهوری اسلامی از مردم شد و انتخابات را از معنا تهی کرد، ادامه نمی‌دهند. قطعاً ریسک این اقدام این است که نامزد اصلاح‌طلب قدرت را در اختیار بگیرد. به پزشکیان نگاه کنید، به نظر یک گزینه هوشمندانه می‌رسد. او فردی بسیار پاکدست است. او در بسیاری از زمینه‌ها میانه‌رو است، بسیار اصلاح‌طلب است، اما در عین حال مردی مذهبی است و به ایدئولوژی و نگرش‌های مذهبی ابتدای انقلاب متعهد است. بسیاری از تندروها دیگر پیرو الگوی اخلاق سال‌های اولیه انقلاب نیستند. برای مثال، شهردار تهران که یک نامزد بسیار تندرو است، به فسادهای گسترده متهم شده است. زنان از او انتقاد می‌کنند که چند همسر دارد، این اتهام به او زده شده است که پول‌های شهرداری را گم کرده است. بدبینی زیادی نسبت به این افراد وجود دارد که خود را بسیار به لحاظ ایدئولوژیک راستگرا و خیلی انقلابی جلوه می‌دهند اما در عمل نماینده ارزش‌های انقلاب نیستند. پزشکیان درست در نقطه مقابل قرار دارد. در نتیجه به نظر من محاسبات بر این اساس است که اگر پزشکیان رای بیاید، نظام او را می‌پذیرد. فکر نمی‌کنم که رهبر معظم دنبال تکرار ۲۰۰۹ (۱۳۸۸) باشد. در این شرایط اگر بخواهم مسائل را بررسی کنم، فکر می‌کنم که در تفکر رهبر معظم اولویت اصلی در واقع رئیس جمهوری است که بتواند کشور را اداره کند و اقتصاد را مدیریت کند. او فکر می‌کند که قالیباف بهترین گزینه برای این کار است و باور دارد که پزشکیان هم از پس این کار برمی‌آید، چرا که قبلاً وزیر بهداشت بوده و در پارلمان است. دوم اینکه او در واقع قصد دارد جمهوری اسلامی را به جایی برگرداند که پشتیبانی مردمی گسترده‌تری وجود داشته‌باشد. همین باعث می‌شود که این انتخابات بسیار جالب توجه باشد. در نخستین گام، اجازه دادن به پزشکیان و قالیباف برای شرکت در انتخابات، دقیقاً مخالف آن چیزی بود که بسیاری در مورد رویکرد رهبر معظم

ایران به حساب می‌آید. انتظار می‌رود که حضور این دو مشارکت را در انتخابات افزایش دهد. همانگونه که می‌دانیم مشارکت در انتخابات ۲۰۲۱ که به انتخاب رئیسی منجر شد، به شکل شرم‌آوری پایین بود و بعد از آن باز هم مشارکت پایینی در انتخابات پارلمانی شاهد بودیم. من فکر می‌کنم که جمهوری اسلامی، رهبر معظم و همه صاحبان قدرت، شاید بتوانند آسمش را گذاشت دولت پنهان، دوست دارند که مشارکت افزایش پیدا کند. مشارکت بالا سیستم را تثبیت می‌کند. مشارکت بالا به جهان بیرون این پیام را می‌دهد که جمهوری اسلامی از شهروندان بیگانه نشده است و پشتیبانی مردم را دارد. اما هر چقدر که مشارکت بالاتر باشد به این معناست که احتمال انتخاب تندروها کمتر می‌شود، چرا که آنها یک پایگاه رای ثابت دارند که در هر حالتی به آنها رای می‌دهند. اما اگر مردم شروع به رای دادن نکنند، آنگاه رای تندروها معنای کمتری پیدا می‌کند. بگذارید اینگونه بگویم که اگر مشارکت به نزدیک ۶۰ درصد و بالاتر برسد، پزشکیان می‌تواند به راحتی برنده شود. اگر نزدیک به ۵۰ درصد باشد قالیباف شانس بسیار بالایی برای برنده شدن دارد؛ مسئله‌ای که باید منتظر باشیم و ببینیم، مسئله دیگر این است که آیا انتخابات در دور اول تمام می‌شود یا اینکه شاهد دور دوم خواهیم بود. اگر به دور دوم برویم، آنگاه محاسبات رای دادن شهروندان کاملاً تغییر خواهد کرد. ممکن است آنچه در انتخابات ۲۰۰۹ و ۱۹۹۷ رخ داد، تکرار شود. در چنین شرایطی، وضعیت جالبی رخ می‌دهد، اما با این وجود هیچ‌یک از این مسائل هنوز باعث ایجاد شور و اشتیاق وسیع در میان ایرانیان نشده است، به خصوص در میان افرادی که اساساً پشت‌شان را به مشارکت در انتخابات کرده‌اند و منتقدی در شرکت در انتخابات نمی‌بینند. اما این انتخابات از دوره‌ی قبل انتخابات ریاست جمهوری جالب‌تر است و به صورت بالقوه امکان غافل‌گیری‌های بیشتری وجود دارد. اگر قالیباف رئیس‌جمهور شود، شاهد بازانطباق در نظام خواهیم بود. از نظر سیاست خارجی او میانه‌روتر خواهد بود. از نظر سیاست داخلی، قالیباف به فساد و چیزهای دیگر متهم شده است، اما یک مدیر کارآمد و باتجربه است. او شهردار موفق تهران بود و از نظر دیوان‌سالاری و اینها توانمند است. قطعاً دولت او را با رئیسی مقایسه خواهند کرد. اگر پزشکیان رئیس‌جمهور شود، آنگاه شاهد بازانطباق بزرگتری در نظام خواهیم بود، چرا که او فردی خارج از چارچوب ساختار قدرت کنونی است و برای بخش وسیع‌تری از جمعیت جذابیت دارد و به صورت بالقوه می‌تواند تغییر بزرگ‌تری در مقام رئیس‌جمهور ایجاد کند.

این وضعیت چه واقعیتی را در مورد ایران نشان می‌دهد؟ آیا ما شاهد ظهور یک حسن روحانی جدید هستیم؟

من فکر می‌کنم که می‌توان گفت بدون تردید یک نوع بازنگری در مورد نتیجه‌ای که از انتخابات پیشین به وجود آمد، شکل گرفته است. با انتخاب رئیسی، کل نظام به صورت یک‌دست تندرو و محافظه‌کار شد. رئیسی دانشگاه‌ها و دیوان‌سالاری کشور

ترجمه: شهاب شهسواری / انتخابات ریاست جمهوری در ایران برای بسیاری از بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نتیجه این انتخابات می‌تواند نمایانگر رویکرد ایران در سیاست خارجی و منطقه‌ای در چهار سال آینده باشد و در شرایطی که منطقه خاورمیانه در آتش جنگ می‌سوزد، ایران به عنوان یک بازیگر اثرگذار می‌تواند تعیین‌کننده بسیاری از تحولات پیش رو باشد. آنچه در ادامه می‌خوانید گفت‌وگویی است که کامران بخاری، پژوهشگر اندیشکده مؤسسه نیولاینز برای استراتژی و سیاستگذاری با ولی‌نصر، استاد امور بین‌الملل و مطالعات خاورمیانه در دانشکده مطالعات پیشرفته بین‌الملل دانشگاه جانزهاپکینز انجام داده است تا اثر انتخابات ایران و نتیجه آن را بر مسائل پیش‌روی خاورمیانه بررسی کند. این گفت‌وگو پیش از برگزاری انتخابات ریاست جمهوری انجام شده است و در نتیجه برخی از پیش‌بینی‌های مطرح‌شده در آن در مورد انتخابات ممکن است با شرایطی که امروز -شنبه- تجربه می‌شود، متفاوت باشد.

پیش‌بینی انتخابات به‌ویژه در ایران بسیار کارمشکلی است. شرایط چگونه است. چه کسی جانشین رئیسی می‌شود و باید چه انتظاری از وضعیت در ایران داشته‌باشیم؟

به نظر من نخستین موضوع جالب این بود که از میان امیدواران، یعنی افرادی که برای نامزدی در انتخابات ثبت‌نام کردند، ۶ نفری تأیید شدند که غافل‌گیرکننده بود. در این میان، افرادی هستند که مستقیماً قصد دارند مسیر رئیسی را ادامه دهند؛ به‌ویژه سعید جلیلی، دبیر پیشین شورای عالی امنیت ملی و نامزد پیشین انتخابات ریاست جمهوری، که مخالف برجام است و یک انقلابی سرسخت، یکننده و بسیار تندرو محسوب می‌شود. اما موضوع غافلگیرکننده تأیید پزشکیان، نامزد اصلاح‌طلب بود که تقریباً غیرقابل پیش‌بینی پذیرفته‌شده است. هیچ‌کس انتظار نداشت که او تأیید صلاحیت شود. او شخصیت بسیار جالبی دارد. تبار آذری دارد و در نتیجه به زبان ترکی حرف می‌زند، در تبریز به دنیا آمده و در تبریز بزرگ‌شده است، اما در عین حال گردی هم حرف می‌زند و ارتباطاتی با مناطق گردنشین دارد. او یک آدم بسیار پاکدست است، به‌عنوان فردی غافلگیرنده شناخته می‌شود، جراح است و انسانی بسیار باوقار، معلم قرآن است و برای کسانی که اهل تشیع هستند، او به خوبی یکی از مکتوبات شیعیان، یعنی نهج‌البلاغه را می‌شناسد؛ کتابی که مجموعه نوشته‌های امام اول شیعیان است و پزشکیان متخصص آن محسوب می‌شود. در نتیجه او هم برای اصلاح‌طلبان جذاب است، هم برای بخش مذهبی جامعه. اصلاح‌طلبان و میانه‌روها انتظار دارند که او نمایش خوبی در انتخابات داشته‌باشد. او گفته است که محمدجواد ظریف را به‌عنوان وزیر امور خارجه منصوب می‌کند [پزشکیان چنین وعده‌ای نداده است. مهم‌مپن] و او یک مصاحبه طریف را به‌عنوان کارشناس همراهِ خود به تلویزیون برد. شخصیت جالب دیگر، شهردار پیشین تهران است که اکنون رئیس پارلمان ایران است، از فرماندهان پیشین سپاه پاسداران و نامزد پیشین انتخابات ریاست جمهوری که شخصیت شناخته‌شده‌ای در

NEWLINES
INSTITUTE
FOR STRATEGY AND POLICY

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌مپن» نیست.

DAILY SABAH

آیا ایران یک رئیس‌جمهور اصلاح‌طلب خواهد داشت؟

به نظر می‌رسد انتخابات اخیر در ایران، همچنان انگیزت از انتخابات مجلس و ریاست جمهوری قبلی باشد. دلیل این امر کاندیداتوری مسعود پزشکیان اصلاح‌طلب است. طی چهار سال گذشته، امتناع شورای نگهبان از اجازه دادن به نامزدهای اصلاح‌طلب و محدود کردن رقابت به نامزدهای اصولگرا، رای‌دهندگان تحول‌خواه را از پای صندوق‌های رای دور کرده بود. با این حال، این بار کاندیدایی وجود دارد که تغییر جوین می‌تواند به آن مراجعه کنند: مسعود پزشکیان. شورای نگهبان صلاحیت شش نفر به نام‌های محمدباقر قالیباف، سعید جلیلی، مصطفی پورمحمدی، علیرضا زاکانی، امیرحسین قاضی‌زاده‌هاشمی و مسعود پزشکیان را تأیید کرد. با این حال، تاکنون امیرحسین قاضی‌زاده‌هاشمی و علیرضا زاکانی به نفع تثبیت حمایت در پشت یک کاندیدایی اصولگرا از رقابت انصراف داده‌اند. به‌رغم داشتن شش نامزد در ابتدا، اجماع گسترده‌ای وجود دارد که تمرکز انتخابات بر روی سه رقیب کلیدی است که احتمالاً برنده نهایی در میان آنها ظاهر می‌شود. در زیر، مواضع سیاسی این سه نامزد بر جسته، پویایی نهفته در انتخابات و نتایج بالقوه را تحلیل می‌کنم. پزشکیان که در دوران ریاست جمهوری سیدمحمد خاتمی اصلاح‌طلب وزیر بهداشت بود، نماینده باسابقه استان آذربایجان شرقی در مجلس بوده است. نظرسنجی‌های اخیر نشان می‌دهد که حمایت پزشکیان در حال افزایش است. او کمپین خود را با چهره‌هایی از کابینه حسن روحانی مانند محمدجواد ظریف و محمدجواد آذری جهرمی اداره می‌کند. پزشکیان که خود از نظر قومی ترک است، نه تنها از سوی ترک‌ها، بلکه از سوی کردها، بلوچ‌ها و دیگر گروه‌های اقلیت نیز حمایت شده است. خاتمی رئیس‌جمهور سابق اصلاح‌طلب و چندین تشکل اصلی اصلاح‌طلب نیز حمایت خود را از پزشکیان اعلام کرده است. مزیت پزشکیان در حضور چندین نامزد محافظه‌کار است که می‌تواند آرای اصولگرایان را تقسیم کند. اما نقطه ضعف او ناشی از کم‌رنگ شدن امید اصلاح‌طلبان در ابتدا تحولی بود که ریشه در وفاداری به پایه‌های نظام داشت. با این حال در سال‌های اخیر، افراد اصلاح‌طلب در ایران شروع به زیر سوال بردن خودنظام کرده‌اند. حتی گروه‌های اپوزیسیون در ایران وجود دارند که حمایت از پزشکیان را «خیانت» می‌دانند و استدلال می‌کنند که هیچ‌روند انتخاباتی آزاد در ایران وجود ندارد. در حالی که چنین گروه‌هایی همیشه وجود داشته‌اند، فضای سیاسی، به‌ویژه پس از اعتراضات مهسا امینی، ممکن است تعداد آنها را تقویت کرده باشد. محمدباقر قالیباف یک چهره عملگرا در طیف محافظه‌کار است که اغلب در زمره محافظه‌کاران سنتی طبقه‌بندی می‌شود. قالیباف که در حال حاضر به‌عنوان رئیس مجلس فعالیت می‌کند، پیش از این سمت شهردار تهران را برعهده داشت، اما به دلیل اتهامات وارده به خانواده‌اش در سال‌های اخیر با مشکلاتی مواجه شده است. سعید جلیلی در مقایسه با دو کاندیدای آینده‌دار دیگر، چهره‌ای است که به سمت موضع رادیکال‌تری گرایش دارد. او زمانی مشاور احمدی‌نژاد و دبیر شورای عالی امنیت ملی بود. جلیلی که به‌مواضع دیپلماتیک محکم و سازش‌ناپذیرش معروف است، محتاطانه از هرگونه تعامل با غرب فاصله می‌گیرد. بحث‌های کلیدی و نتایج بالقوه یکی از مهم‌ترین بحث‌های سیاسی در ایران در سال‌های اخیر حول محور اجباری بودن حجاب توسط زنان می‌چرخد. این الزام که منحصر به ایران و افغانستان در میان کشورهای جهان است، جرقه جنبش‌های اعتراضی گسترده‌ای را در ایران به‌ویژه در اثر حوادثی مانند مرگ مهسا امینی برانگیخته است. نامزدهای ریاست جمهوری عموماً در مورد قانون حجاب اجباری اتفاق نظر دارند اما در مورد نحوه اجرای آن اختلاف نظر دارند. به جز پزشکیان، سایر نامزدها از اجرای آن از طریق پلیس اخلاقی و حتی شهروندان عادی که به‌مجریان قانون کمک می‌کنند، دفاع می‌کنند. روابط با غرب، توافق هسته‌ای و تحریم‌های آمریکا نیز موضوعات مهم بحث‌ها هستند. این مسائل تفاوت‌های چشمگیر پزشکیان و سایر نامزدها را بر جسته می‌کند. پزشکیان از تعامل با غرب، به‌ویژه ایالات متحده و تقویت روابط سازنده حمایت می‌کند. در مقابل، به نظر می‌رسد که سایر نامزدها دیدگاه‌های کاملاً مخالفی در مورد این موضوعات دارند. خصوصاً موضع جلیلی در قبال این موضوعات به‌طور مشخص محکم و سازش‌ناپذیر است.